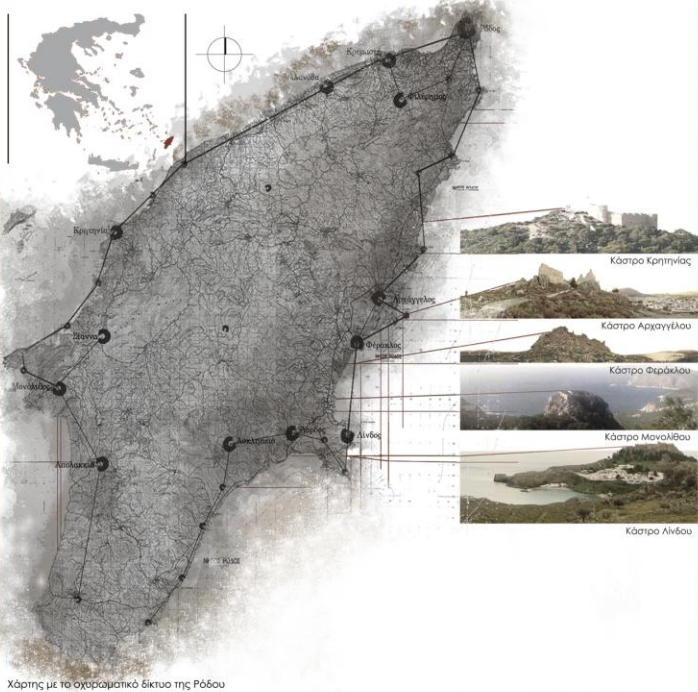

"Ο οικισμός και το κάστρο"

Το ιστορικό τοπίο και η δυναμική του αστικού ιστού στον Αρχάγγελο της Ρόδου

Η οχυρωμένη Ρόδος και το χαρτογραφημένο βλέμμα των ιπποτών

Χάρτης με το οχυρωματικό δίκτυο της Ρόδου

Ρόδος _ Τόπος συνάντησης πολιτισμών

Η Ρόδος το τέταρτο μεγαλύτερο νησί στην Ελλάδα αποτέλεσε και αποτελεί ένα σταυροδρόμι πολιτισμών που ο καθένας άφησε το ίχνος του πάνω στο νησί και στην ιστορία του. Ένα από τα σημαντικότερα ίχνη που άφησε το πέρασμα των χρόνων είναι εκείνα των ιωαννινών ιπποτών, οι οποίοι ήρθαν στην Ρόδο τον 14ο αιώνα και εξέλιξαν κατά πολύ την οχυρωματική αρχιτεκτονική του νησιού.

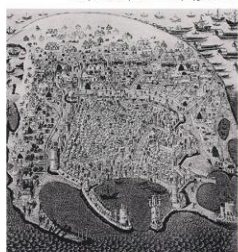
Λόγω της σημαντικής γεωγραφικής θέσης του νησιού, ο έλεγχος για την προστασία του ήταν αναγκαίος καθώς οι Οθωμανοί έκαναν πολύ συχνές επιδρομές από απέναντι.

Έτσι οι ιππότες ανέπτυξαν μία μορφή αμυντικού χωροταξικού σχεδιασμού την εποχή εκείνη, εξασφαλίζοντας εποπτεία σε όλη την έκταση της Ρόδου των συχνών οθωμανικών και άλλων επιθέσεων.

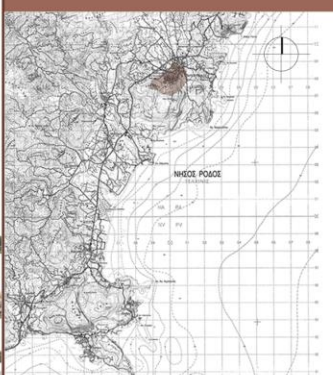
Οχυρά "απλώθηκαν" σε όλο το νησί, κυρίως στα παράλια όπου η όπλη επήρνη ήταν καλύτερη άλλα και μικρότερα στην ενδοχώρα της Ρόδου, τα οποία εξυπηρετούσαν αυτό το οχυρωματικό σχέδιο της εποχής εκείνης. Έτσι με την παγκρήνη του βλέμματος μέσα από αυτά τα κάστρα εξασφαλιζόταν η άμυνα του νησιού για πολλά χρόνια.

Το λιμάνι και η παλιά πόλη της Ρόδου

Αρχάγγελος _ Οικισμός και ιστορία

Χάρτης ανατολικής Ρόδου με τον οικισμό Αρχάγγελο

Γραφική απεικόνιση του Αρχαγγέλου

Ανατολικά του νησιού και 33 χιλιόμετρα μακριά από την πόλη της Ρόδου ο Αρχάγγελος είναι ο δεύτερος οικισμός του νησιού, με 7615 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 2011. Βρίσκεται σε υψόμετρο 160 μέτρων και ανάμεσα στους λόφους του Καραβού και του Χελανόδρου (Προφήτη Ηλία).

Το οχυρό που δεσπόζει στα νοτιοανατολικά του Αρχαγγέλου δίνει την εντύπωση μίας πυκνοκατοικημένης πεδιάδας η οποία περιβάλλεται από φυσικά αλλά και τεχνητά τείχη.

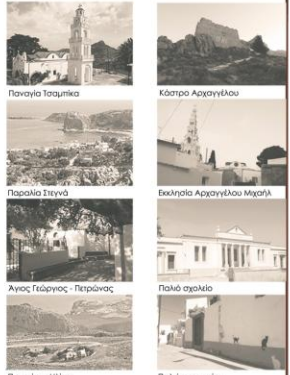
Η ονομασία του οικισμού προέρχεται από τον Αρχάγγελο Μιχαήλ, στο όνομα του οποίου τιμάται ο καθιέρωσης ναός του οικισμού. Η ιστορία του Αρχαγγέλου ξεκινά από την γεωμετρική εποχή όταν ονομαζόταν δήμος Ποντωρέων και άνηκε στο κράτος της Ιωνίας και θεμελια αρχαίων ναών καθώς και ευρήματα όπως αγάλια και οικιακά σκεύη αποδεικνύουν πως ο οικισμός στην αρχαιότητα είχε αναπτυχθεί πολιτισμικά και στενότερα από τα παράλια (τα σημερινά Στενά) μέχρι την κοιλάδα του Αϊθωνα.

Ευμεταλογικά επεξηγείται ως ο δήμος ανάμεσα στην θάλασσα και στο βουνό, (πρωτότυπος = πάντοτε «όρος»), κάτι το οποίο απεικονίζει και την γεωγραφική του θέση.

The Castle of Archangelos

Τρισδιάστατη απεικόνιση κάστρου Αρχαγγέλου

Σημαντικά τοπωνύμια περιοχής Αρχαγγέλου

Ιταλικός χάρτης οικισμού

Ιταλοκρατία στον Αρχάγγελο

Κατά την περίοδο της ιταλικής κατοχής (1912-1943/45 μ.Χ.) ο οικισμός του Αρχαγγέλου εμφανίζει αλλαγές στην πολεοδομική του μορφή καθώς οι Ιταλοί σε αυτόν όπως και γενικότερα στους περισσότερους οικισμούς της Ρόδου υλοποίησαν σημαντικά έργα υποδομής όπως δρόμους, παρκοί, ηλεκτρισμό, λιμάνια κ.α.

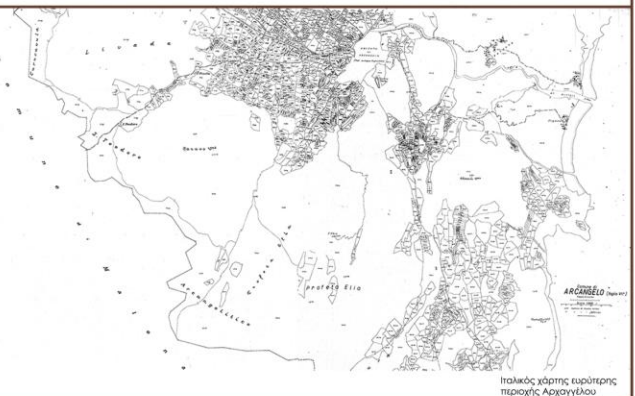
Πολλοί δρόμοι στον Αρχάγγελο κτίστηκαν από τους Ιταλούς και εξυπηρετούσαν σε μεγάλο βαθμό τους κατοίκους.

Κτίρια δημόσιου χαρακτήρα οικοδομήθηκαν σε όλο το νησί καθώς και στον Αρχάγγελο, όπως αυτό του παλαιού σχολείου που σήμερα έχει εγκαταλειφθεί. Οι Ιταλοί ασχολήθηκαν επιπλέον και με την αγροτική ανάπτυξη του νησιού και προχώρησαν στην χωρογράφηση του ανάγλυφου του.

Παρόλο που η ύπαρξη των Ιταλών στη Ρόδο ήταν κατοχικού χαρακτήρα, οι ίδιοι εστίασαν ιδιαίτερα στην οικονομική και πολιτιστική ανήθηση του τόπου.

Φωτογραφίες Αρχαγγέλου (1930 - ιταλοκρατία)

Ιταλικός χάρτης ευρύτερης περιοχής Αρχαγγέλου

“Ο οικισμός και το κάστρο” –

Το ιστορικό τοπίο και η δυναμική του αστικού ιστού στον Αρχάγγελο της Ρόδου

Αρχάγγελος _ Τοπι(α)κά γνωρίσματα

Παλιός (Vs) Νέος οικισμός

Στον Αρχάγγελο οι κάτοικοι προσαρμόζοντας τις ανάγκες τους στο χώρο εγκαθίστανται στην ενδοχώρα. Λόγω των πειρατικών επιδρομών ξεκίνησαν να δημιουργούν έναν οικισμό με πυκνή δόμηση και στενά δρομίσια κάτω από το φρούριο που τους προστατεύει.

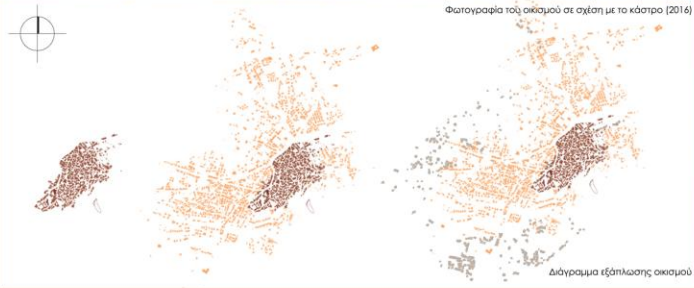
Με την πάροδο του χρόνου προεκτάθηκαν άναρχα προς το εσωτερικό δημιουργώντας έναν από τους μεγαλύτερους οικισμούς του νησιού αλλά παράλληλα και με πολλά πολεοδομικά προβλήματα.

Ο αρχικός παραδοσιακός οικισμός από όπου αναπτύχθηκε και έφτασε στην σημερινή μορφή του ο Αρχάγγελος είναι ιδιαίτερα εμφανής λόγω της έντονης αρχιτεκτονικής διαφοροποίησης των κτιρίων.

Η οικοδομική τεχνική στο παρελθόν, η οποία βασίζονταν στη χρήση τοπικών δομικών υλικών και παραδοσιακών τρόπων κατασκευής, είχε ως αποτέλεσμα ο οικισμός να εμφανίζει μια έντονη ομοιομορφία με τα μονόροφα λευκά σπήια και τα ποικίλα χρώματα στις λεπτομέρειες να ξεχωρίζουν ιδιαίτερα.

Φωτογραφία του οικισμού σε σχέση με το κάστρο [2016]

Διάγραμμα εξάπλωσης οικισμού

Παράδοση και αρχιτεκτονική

Ο Αρχάγγελος αποτελεί έναν τόπο με ιδιαίτερα έντονη παράδοση. Το έντονο γλωσσικό ιδίωμα, η παραδοσιακή μουσική και τα τραγούδια καθώς και η ενασχόληση με την κεραική τέχνη αποτελούν κάποια από τα βασικά χαρακτηριστικά της αρχαγγελίτικης παράδοσης.

Όσον αφορά την παραδοσιακή αρχιτεκτονική του οικισμού, τα περισσότερα σπήια ακολουθούσαν την απλή τυπολογία της τετραγωνικής κάτοψης με αυλή. Αυτή εξελίχθηκε αργότερα σε σπήια τύπου γάμο (Γ-Γ) ενώ μετέπειτα επικράτησαν οι σύγχρονες οικοδομικές τεχνικές στα κτήρια.

Όστόσο τα “καμαρικά” σπήια είχαν και έχουν την μεγαλύτερη αξία στον Αρχάγγελο καθώς αποτελούν τα παλαιότερα αρχοντικά, παραδοσιακά σπήια του οικισμού.

Διαθέτουν μία μεγάλη καμάρα στο κέντρο του σπηλιού η οποία εξυπηρετεί την στατικότητα του κτιρίου ενώ η οροφή διαθέτει καλάμια ή ξύλα τα οποία συγκρατούν το ειδικό αργιλόχωμα του δώματος. Άλλο βασικό στοιχείο στο εσωτερικό αποτελούσε ο σουφάς (υπερυψωμένο πάτωμα) που λειτουργούσε σαν κρεβάτι για όλη την οικογένεια και ο αμπαταρός (πατάρι) κάτω από τον οποίο ήταν ο αποθηκευτικός χώρος του σπηλιού. Η κουζίνα και το μπάνιο συνήθως βρισκόντουσαν έξω από τον κύριο χώρο, στην εσωτερική αυλή.

Οι σιταίριες των σπηλιών εσωτερικά ήταν κάτι επίσης σημαντικό καθώς έδινε το κύρος και την ευημερία του σπηλιού.

Παραδοσιακά στοιχεία οικισμού

Χλωρίδα

Ανάγλυφο

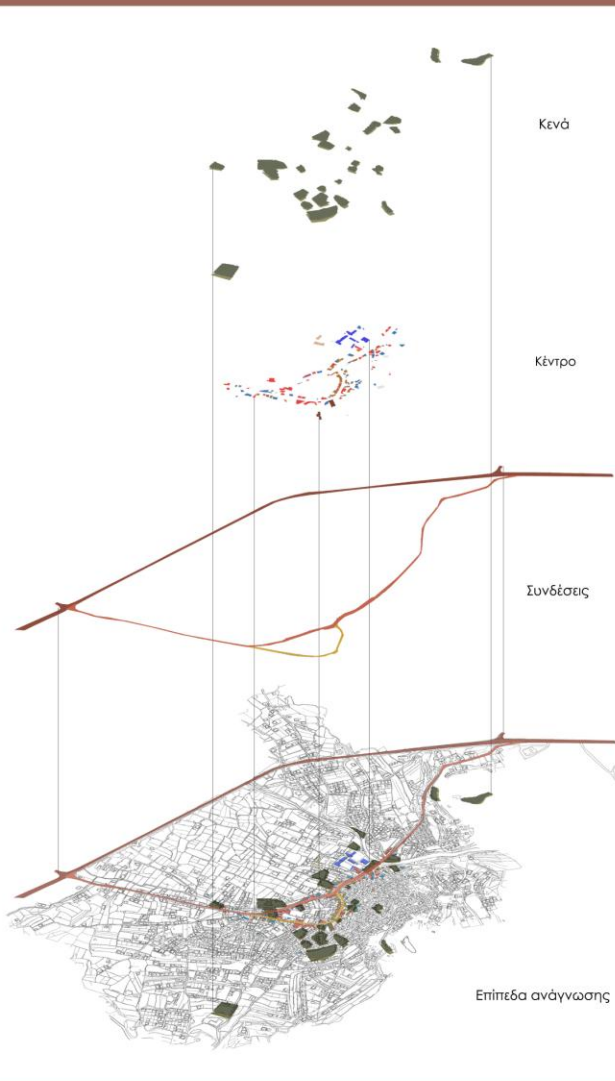
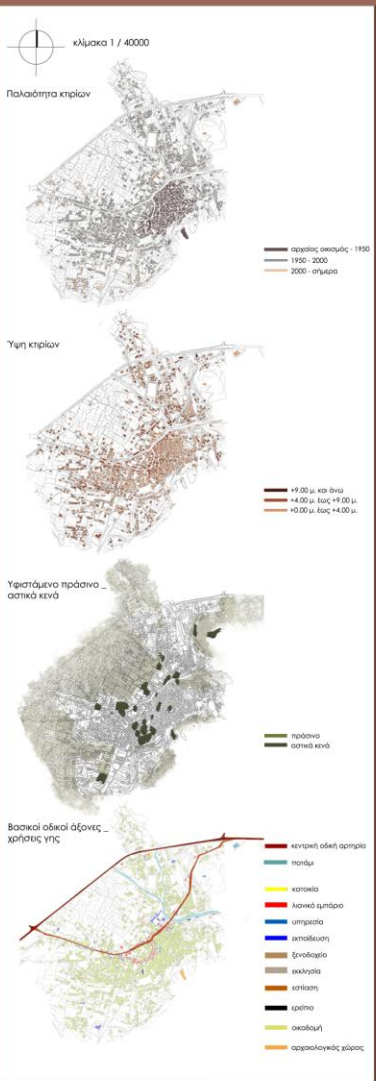
κλίμακα 1 / 5000

“Ο οικισμός και το κάστρο” _

Το ιστορικό τοπίο και η δυναμική του αστικού ιστού στον Αρχάγγελο της Ρόδου

Διαγράμματα οικισμού _ Υφιστάμενα και νεότερα χαρακτηριστικά

Πολεοδομική εξέλιξη _ Προβληματισμοί

Παρόλη την ανάπτυξη και την εξέλιξη του οικισμού σε πληθυσμιακό και πολεοδομικό επίπεδο, πολλά είναι τα προβλήματα που παρουσιάστηκαν στον Αρχάγγελο με την πάροδο του χρόνου.

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που παρουσιάστηκε και απασχολεί την κοινωνία του Αρχαγγέλου έως σήμερα, είναι οι πλημμύρες και τα σοβαρά προβλήματα ύδρευσης και άρδευσης που οφείλονται στο μηδέν του ποταμού που διέσχισε το κέντρο του οικισμού μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1970.

Εξίσου σημαντικό πρόβλημα στον οικισμό αποτελεί το οδικό δίκτυο. Οι ανεπαρκείς χώροι στάθμευσης οδηγούν σε παρκάρισμα στις βασικές οδικές αρτηρίες με αποτέλεσμα την παρεμπόδιση της κυκλοφορίας τόσο των άλλων οχημάτων όσο και των πεζών.

Η ζωή των πεζών δυσχεραίνεται ακόμη περισσότερο από την έλλειψη δικτύου πεζοδρόμων καθώς επίσης και από την απουσία κατάλληλων σχεδιασμένων δημοσίων χώρων που να προσφέρουν στον κάτοικο τη δυνατότητα να "αναπνεύσει".

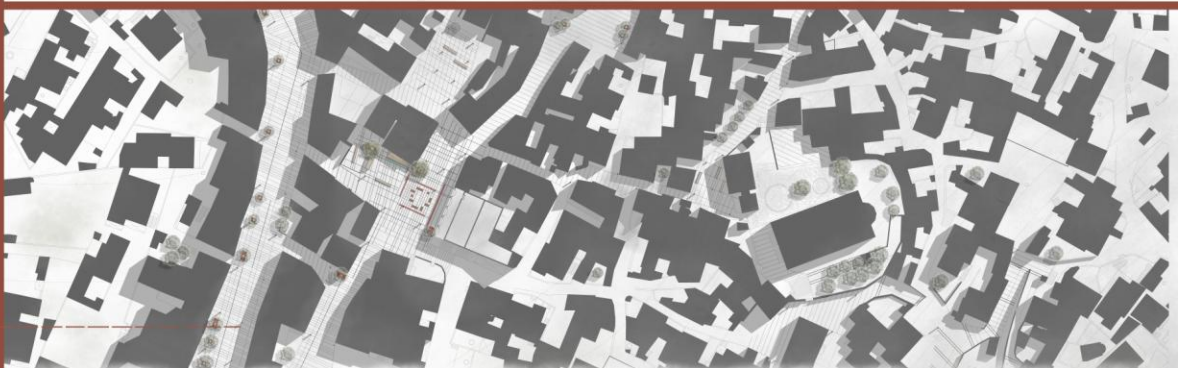
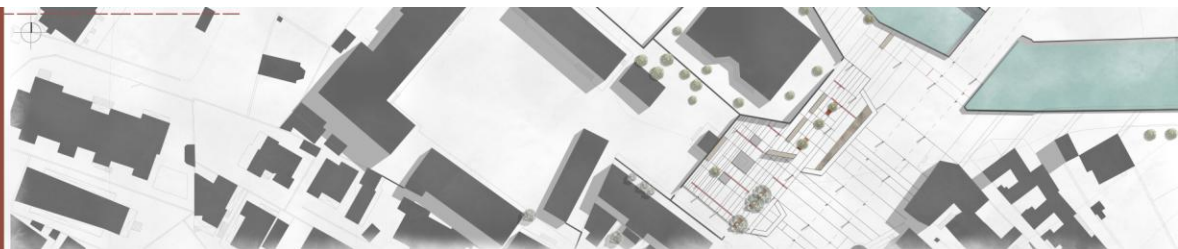

“Ο οικισμός και το κάστρο”_

Το ιστορικό τοπίο και η δυναμική του αστικού ιστού στον Αρχάγγελο της Ρόδου

κατασκευαστική λεπτομέρεια φοιτητικού
κλίμακα: 1 / 20

κάτοψη κεντρικής πλατείας
κλίμακα 1/100

εγκάρσια τομή
κλίμακα 1/100

οψητομή
κλίμακα 1/100

Θραύσματα κεραμικών σκευών

Στον Αρχαίο γκέο η τέχνη της κεραμικής αποτελεί σημαντικό στοιχείο της ζωής των κατοίκων. Τα πήλινα τοποθετούνται στους τοίχους, γιγαντιαία κύβους, μέσα της διακόσμησης του σπιτιού και αποτελούν ζωτικά κομμάτι της παράδοσης του τόπου.

Σκουρόδεμα

Στην πρόταση τα θραύσματα αιώνιων κεραμικών σκευών τοποθετούνται σε διαφορά στέγας στις πλατείες του οικισμού. Εντέλως το παραδοσιακό αυτό στοιχείο αναδεικνύεται πλέον και σε δημόσιο επίπεδο.

Λευκό Σκουρόδεμα

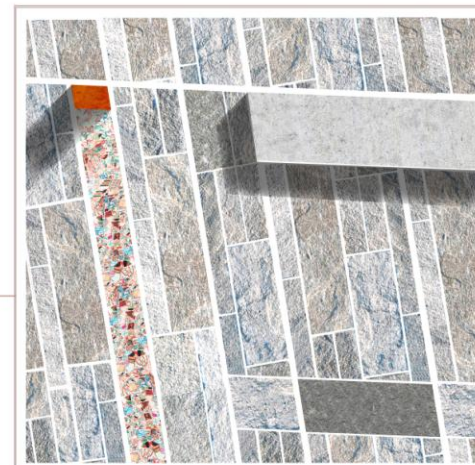

Κορνίζ

Αέλιος ως παραδοσιακό υλικό προτείνεται και η πλάκα Λάρδου που κατασκευάζεται στον ακασμό Λάρδου στο νησί της Ρόδου. Αποτελεί ένα είδος σφαιρικού και τοποθετείται στις πλατείες αλλά και στις διαδρομές της επιβάσεως.

Πλάκα Λάρδου

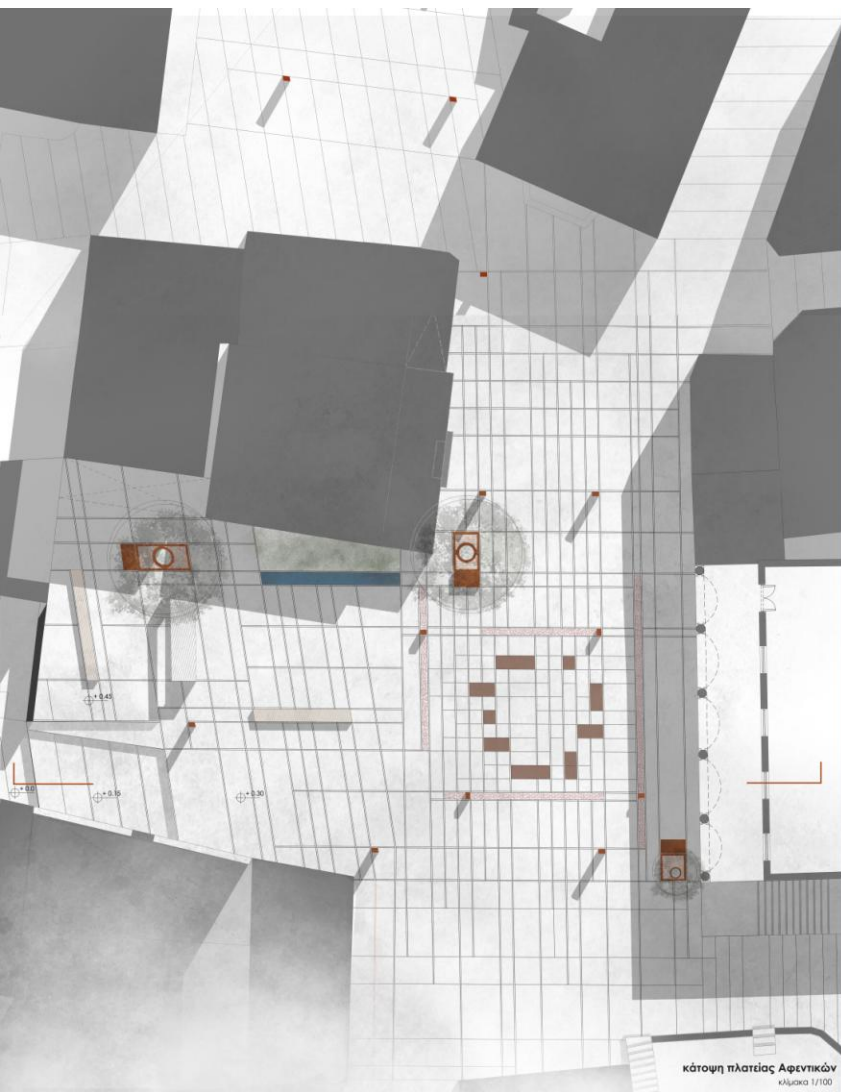
απεικόνιση υλικών
κλίμακα 1/20

απεικόνιση μεταλλικού καθίστου
κλίμακα 1/20

διαμήκης τομή
κλίμακα 1/100

Ο αστικός εξοπλισμός αποτελείται από υλικά που αντέχουν στον χρόνο όπως είναι ο οξιδωμένος χάλυβας (κορτίν) και το σκυρόδεμα.

Συνιστάμενοι οι μεταλλικές κατασκευές που τοποθετούνται κατά μήκος των διαδρομών, τονίζουν τις κατευθύνσεις και τις παρείες αλλά παράλληλα η πρακτική του υλικού τους δίνει την αίσθηση της μεταβολής του χρόνου και της φθοράς.

Το λευκό σκυρόδεμα σε συνδυασμό με τις μεταλλικές κατασκευές σε αποχρώσεις του καφέ δημιουργούν μια αντίθεση που παράλληλα όμως εντάσσεται στο σημαντικό αστικό τοπίο.

Η υφή και το χρώμα του κορτίν δίνουν την αίσθηση του παλιού και παραπέμπουν στο σκαρό, ενώ το λευκό σκυρόδεμα έρχεται να δώσει το σφαιρικό του νέου. Μία από αυτές τη σύζευξη δημιουργείται μια αίσθηση αρμονίας του χύες με το σημείο.

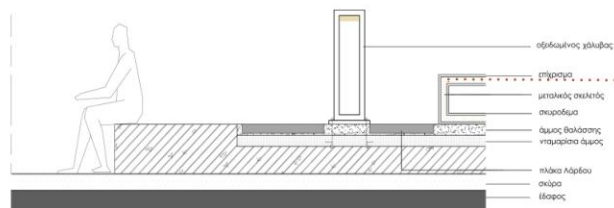
βόλβο παρατήρησης

μεταλλικό καθιστικό

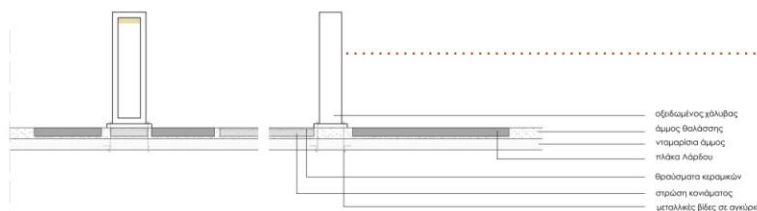

φωτιστικό

κατασκευαστική λεπτομέρεια καθιστικού

κλίμακα: 1 / 20

κατασκευαστική λεπτομέρεια φωτιστικών δαπέδου

κλίμακα: 1 / 20

“Ο οικισμός και το κάστρο”

Το ιστορικό τοπίο και η δυναμική του αστικού ιστού στον Αρχάγγελο της Ρόδου

Καθάροντας την Θέα... Πλαίσια στο ιστορικό τοπίο

Προσπερνώντας το ιστορικό τοπίο σε σχέση με το βουνό των Απολλωνίων προσκομίζονται στο νησί της Ρόδου, προκύπτουν δυναμικές και συγκεκριμένες ερωτήσεις σχετικά με την οργάνωση του χώρου.

Ο βύθιος και το σύστημα του ορεινού που στο παρελθόν επιτελούσαν την προστασία του νησιού, έχουν καταρρεύσει και η ιστορική τοπίο στην ακμή του Αρσενείου που σήμερα είναι βραστή...

Τα πλαίσια κάρδα κατασκευάζονται στις ενότητες αυτές που το βόρειο του παραρτήματος εμπεριέχονται στο παλαιό την άμυνα και τον έλεγχο του νεκρού.

Καθάροντας την Θέα μέσα σε αυτό το πλαίσιο είναι ένας και "βραστή και βραστή" ενός ιστορικού τοπίου που ένα μέτρο της σημασίας του στον Αρχάγγελο.

Ο βύθιος έχει την δυναμότητα να αλλάξει κάθε φορά το κάδρο και να το επαναλάβει που θα γίνει το βόρειο...

